

Aile İçerisinde Çocuklara Yönelik Kutlamaların Kırgız Kültürünün Yaşatılmasındaki Yeri ve Önemi

Yusuf GÖKALP¹, Cazgöl COLALİYEVA²

Öz

Bütün toplumlarda insanın doğumundan ölümüne kadar uygulana gelen bir takım kutlama merasimleri yer almaktadır. Özellikle geleneklerin güçlü bir şekilde yaşandığı toplumlarda ise bu tür merasimler büyük önem arz etmektedir. Gelenek, bir topluluğun kendinden önceki nesillerden miras olarak aldığı ve çeşitli yollarla nispeten yenilenerek sonraki kuşaklara aktardığı her türlü maddi, manevi bilgi, düşünce ve kültür birikimini ifade etmektedir. Bireylerin pozisyonunun gelenek içerisinde konumlandığı söz konusu geleneksel toplumlarda bireyler arasında çok sıkı bir ilişki ve yoğun bir şekilde yüz yüze iletişim bulunmaktadır. Gelenek önemli bir bilgi kaynağı olduğu böylesi toplumlarda aile kurumu da önemli bir yere ve öneme sahiptir. Kendi öz değerlerini ve karakterlerini yansıtan geleneklerini canlı olarak yaşayan toplumlarda gelenek çoğu zaman birleştirici ve bütünleştirici bir rol oynamaktadır. Başka bir ifadeyle toplumsal mutabakatın zeminini oluşturmaktadır. Öte yandan Geleneksel toplumlarda insan hayatının olağan döngüsü bir takım dini ve sosyal anlamlarla yüklü kutlamalarla işaretlenmiş bulunmaktadır. Bu durumun da toplumsal yaşamda bir devamlılık sağladığı söylenebilir. Gelenekler, toplumların milli ve dini değerlerine, zihniyetlerine, yaşadıkları coğrafyaya göre farklılık gösterebilmektedir. Günümüzde, geleneksel bir toplum kimliğine sahip olan ve geleneklerini büyük oranda yaşayan Kırgızlar da, diğer Türk topluluklarla benzerlik arz etmekle birlikte, kendilerine özgü bir toplumsal karaktere sahiptirler. Toplumsal hayatın her alanında yüzyıllardır süregelen geleneklerini yaşayan ve devam ettirme çabası içerisinde olan Kırgızlarda aile ve ailevi değerler büyük önem taşımaktadır. Kırgız kültüründe insan hayatının farklı dönemlerine yönelik önemli olaylara bağlı olarak yapılan geleneksel kutlamalar arasında çocuklara yönelik olarak da çok sayıda merasim bulunmaktadır. Bu tebliğimizde Kırgız toplumunda 0-7 yaş arası çocuklara yönelik geleneksel kutlamalar ve bunların aile içerisindeki değeri üzerinde duracağız. Çocuklara yönelik uygulana gelen merasimler arasında; 'süyüncülöö' (çocuğun doğumunu müjdeleme), 'çocuğa isim verme', 'kırkın çıgaruu' (kırklama/yeni doğan çocuğa 40 gün olduğunda yapılan özel merasim), 'centek toy' (yeni doğan çocuk için yapılan büyük kutlama), 'beşik toy' (çocuğu beşiğe koyma), 'tuşoo kesüü' (ip kesme merasimi), 'sünnet etme' sayılabilir. Aile içinde yapılan bu geleneksel kutlamalar Kırgız halkının inançlarını, maddi ve manevi değerlere olan yaklaşımlarını ve çocuklara gösterdiği tutumlarını yansıtmaktadır. Ayrıca Kırgız kültürünün sonraki nesillere aktarılmasında, aile içi değerlerin canlı tutulmasında ve çocuklara yeni değerlerin öğretilmesinde önemli bir yere sahip bulunmaktadır. Dini ve milli değerler içeren bu tür uygulamaların yaşatılması ve bu uygulamalardan üretilen değerlerin gerek örgün gerekse yaygın eğitime yansıtılmasının Kırgızistan'da aile kurumunun geleceğine yönelik önemli katkılar sağlayacağı kanaatindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Kırgızlar, Kırgız Kültürü, Gelenek, Aile, Değer..

The place and importance of preservation of Kyrgyz culture on celebrations for children in the family

Abstract

In all societies, there are some celebratory ceremonies that are practiced from birth to death. Especially in societies where traditions are strictly kept, such ceremonies are of great importance. Tradition refers to all kinds of material, spiritual knowledge, thought and cultural accumulation that a community inherits from previous generations and transfers to the next generations by being relatively renewed in various ways. In traditional societies where the position of individuals is located within the tradition, there is a very close relationship and intense face-to-face communication between individuals. In such societies where tradition is an important source of information, the family institution also has an important place and importance. Traditions reflect values and characters of societies, and often traditions play a unifying and integrating role within society. In other words, they form the basis of social consensus. On the other hand, the normal cycle of human life in traditional societies has been marked by celebrations loaded with some religious and social meanings. It can be said that this situation provides continuity in social life. Traditions can differ according to the national and religious values, mentalities and geography of societies. Today, the Kyrgyz, who have a traditional social identity and live their traditions to a large extent, have a unique social character, although they are similar to other Turkish communities. Family values are of great importance for the Kyrgyz, who live and strive to continue their centuries-old traditions in all areas of social life. Among the traditional celebrations held in connection with important events in different periods of human life in Kyrgyz culture, there are also many ceremonies for children. In this paper, we will focus on traditional celebrations for children aged 0-7 in Kyrgyz society and their value in the family. Among the ceremonies applied for children; 'süyüncülöö' (announcing the birth of the child), 'naming the child', 'kırkın çıgaruu' (a special ceremony for a newborn baby after 40 days of birth), 'centek toy' (a big celebration for a newborn child), 'beşik toy' (putting the child in the cradle), 'tuşoo kesüü' (rope cutting ceremony), 'circumcision' can be counted. These traditional celebrations held within the family reflect the beliefs of the Kyrgyz people, their approach to material and spiritual values, and their attitudes towards children. In addition, it has an important place in transferring the Kyrgyz culture to the next generations, keeping the family values alive and teaching new values to the children. We are convinced, that these practices, containing religious and national values should be reflected in formal and non-formal education. Such approach will contribute to the future of the family institution in Kyrgyzstan.

Key Words: Kyrgyz, Kyrgyz Culture, Tradition, Family, Value.

¹ Doç. Dr. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. yusuf.gokalp@manas.edu.kg

² Araş. Gör. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. cazgul.colaliyeva@manas.edu.kg

Giriş

Yeryüzündeki her millet ortaya çıktığından başlayarak sonraki nesillerinin yücelmesi için tarihi tecrübeler yoluyla kendine has geleneksel kültürlerini oluşturmaya gayret etmiştir. Dünyada var olan toplumlar başka milletlere benzemeyen, orijinal milli kültürleri sayesinde millet olarak varlığını koruyabilmektedirler. Geleneksel kültür milletlerin var olmasının güvencesi olmakla birlikte, gelecek nesillerin milli kültür çerçevesinde yetişmesi için de gerekli enstrümanları sunmuştur. Bu entstümanların içinden gelenek-görenekler önem arz etmektedir. Kadim ataların yaşam uygulamalarından ortaya gelen gelenek ve görenekler nesiller boyu varlığını devam ettirmiş, yeni hayat şartlarına göre daha zenginleşmiş ve gelişmiş, anlaşılır ve açık bir ibretlik hayat kuralı haline gelmiştir (Alimbekov, 1996, s. 9).

Kırgız milleti kadim ve başka milletlere benzemeyen geleneksel kültüre sahiptir. Geleneklerin içinden çocuklara yönelik kutlamalar ayrıca ilgi çekmektedir. Çocuğun dünyaya gelmesi Kırgızlarda çok önemlidir. Çünkü çocuk nesli ve yaşanılmakta olan milli kültürü devam ettirecek birisidir. Kırgızlarda çocuk soyun ve boyun koruyucusu, devam ettiricisi olarak görülür. Bundan dolayı her türlü kötülükten korunmaya çalışılır (Ergeshkyzy, 2020, s. 100). Kırgız ailelerinde çocuğun doğumundan itibaren belli dönemlerde kutlamalar yapılmaktadır. Bu kutlamalar milli kültürün taşıyıcıları olan genç nesillerin terbiyesinde ve milli kültürün sonraki nesillere aktarılmasında özel fonksiyonu üstlenmiş durumundadır. Çocuklar, küçük yaşlardan itibaren önemli kutlamaların katılımcıları olup, Kırgız halkının dünya görüşlerini, hayat tarzını ve yaşam felsefesini kendilerine sindirirler. Yüzeysel analizin sonucunda bile Kırgızların çocuklara yönelik düzenlediği bu kutlamaların derin felsefesi olduğunu, bununla birlikte bu uygulamaların eğitimsel yönden de mantıklı ve sistematik olduğunu anlamak mümkündür. Diğer yandan bu törenler Kırgız halkının çocuğa olan merhameti ve sevgisini yansıtmaktadır.

Bu tebliğimizde Kırgız toplumunda 0-7 yaş arası çocuklara yönelik geleneksel kutlamalar ve bunların aile içerisindeki değeri üzerinde duracağız. Çocuklara yönelik uygulana gelen merasimler arasında; 'süyünçölö' (çocuğun doğumunu müjdeleme), 'çocuğa isim verme', 'kırkın çigaruu' (kırklama/yeni doğan çocuğa 40 gün olduğunda yapılan özel merasim), 'centek toy' (yeni doğan çocuk için yapılan büyük kutlama), 'beşik toy' (çocuğun beşiğe yatırılması), 'tuşoo kesüü' (adak kesme merasimi), 'sünnet etme' sayılabilir. Konuya geçmeden önce kısaca Kırgız ailesinde çocuğun yerine ve çocuğa yönelik tutumların nasıl olduğuna kısaca değineceğiz. Sonraki bölümlerde ise ismi geçen kutlamaları betimlemeye çalışacağız.

1. Kırgız Ailesinde Çocuk

Kırgız toplumunda çocuk büyük değer arz etmektedir. Dolayısıyla aileler büyük olup, çok çocuktan oluşmaktadır. Çocuk sayısının çok olmasına Kırgızların hayat tarzı etki etmiştir. Zira devamlı tabiatla iç içe ve hayvanlarla meşguliyet, fazla insan gücüne ihtiyaç duyurmaktadır (Erdem, 2005, s. 271).³ Diğer yandan eski zamanlarda çok çocuklu aileler düşman ve dış etkenlerden kendilerini daha başarılı bir şekilde koruyabilirdi. (Koçkunov, 2002, s. 546) Eskiden bir ailede 7-10 çocuğun olması normal durumdu, bazen 17-18 çocuğu olan aileler de yaygındı (Alimbekov, 1996, s. 35)⁴. Günümüzde de aielelerde çocuğun çok olmasına önem verilir ve büyükler yeni evlenen gençlere "köp balaluu bolgula" (çocuğunuz çok olsun) diye dua ederler. Kırgızlarda bu durum "babaluu üy bazar balasız üy mazar" (çocuğu olan ev pazar gibi, çocuksuz ev mezar gibidir), "Kırgız aşka toyso da başka toyboyt" (Kırgız yemeğe doysa da çocuğa doymaz/çocuğun daha çok olmasını ister) gibi atasözlerinde yansıtılmaktadır.

Kırgızlarda evliliğin temel gayesi çocuk sahibi olmaktır. Bir Kırgız için bu dünyadan çocuksuz gitmek mutsuzluk sayılmaktadır. Dolayısıyla çocuğu olmayan çiftler boşanır veya evlat edinirlerdi. Bu durumu Akmatkali Alimbekov (1996, ss. 33-34) şöyle anlatmaktadır:

"Halk arasında yaptığımız genel tespitlerimize göre, çocuğu olmayan veya tek çocuğu olan ailelerin oğlunun veya kızının kardeşi olsun diye en yakın akrabalarının çocuklarını evlat edinmesi gelenek haline gelmiştir. A. E. İzmaylov'un 124 Kırgız ailesi üzerindeki yaptığı anket araştırmaları da bunu

³ Mustafa Erdem, 271.

⁴ Alimbekov, 35

ispat etmiştir. Ona göre, ankete katılan 124 ailenin arasından 54'nün (% 35,9) hiç çocuğu olmadığı için evlat edindiği tespit edilmiştir. Diğer aileler de evlat edinme nedenlerini şöylece izah etmişlerdir: 12 aile (% 9) çocukları büyüdüğü halde hala çocuk istedikleri için, 23 aile (% 18,5) çok çocuklu kardeşlerine yardım etmek için, 10 aile tek çocuklarının terbiyesi için dışarıdan çocuk alma ihtiyacı hissetmiştir. 8 aile ise oğlu veya kızı olmadığı için erkek veya kız çocukları evlat edinmişlerdir.”

Kırgızlarda çocuğun sağlığına ve iyi gelişip büyümesine hassas muamele yapılırdı. Bu sebeple, çocuk daha anne karnındayken bütün kabile tarafından koruma altına alınırdı. Hamile kadına etrafındaki kişiler saygı ve sevgiyle davranır, onun her türlü ihtiyaçlarını gidermeye çalışırlardı. Özellikle anne adayının üzülmemesi için cenaze olan yerlere gitmesini yasaklar, karanlıkta yalnız kalıp korkmasın diye yalnız bırakmazlardı. Zira, halkın kanaatine göre eğer anne korkarsa veya üzülürse onun karnındaki çocuğa zarar gelebilirdi.

Annenin ve karnındaki çocuğun sağlığını korumak için hamile kadının ayakkabısız yürümesi, ağır yükleri taşıması, zararlı yemekleri yemesi yasaklanırdı. Halk içindeki ileri yaştaki tecrübeli anneler yeni hamile kalan genç kadınları takip eder, çocuğun doğumuna kadar yapılması gerekenler konusunda tavsiyelerde bulunurlardı. Karnında çocuğu olan kadınların istediği yemeklerini vermeye çalışırlardı. Zira, eğer annenin isteği yerine getirilmez ise, çocuğun gelişmesinde eksiklikler olabileceği endişesi yaygındı (Alimbekov, 1996, s. 35). Böylece, anne adayı istemesi halinde, geyik eti, kurt ve aslan yüreği bile yedirilirdi. Manasın annesi Çıyırda hatun da, hamileliği esnasında pars yüreği yemek ister ve onun bu isteği yerine getirilir (Erdem, 2005, s. 273).⁵

Çocuğun doğması sadece aile için değil, tüm kabile için, bütün cemaat için büyük bir sevincin sebebiydi. Dolayısıyla, aile, bu olayı halk ile hep birlikte kutlamak için çocuğun doğumundan itibaren büyümesine kadar çok sayıdaki çeşitli geleneksel törenleri ve ritüelleri düzenlerdi. Günümüzde bu törenlerin hepsi olmasa da büyük çoğunluğu uygulanmaktadır, bazı uygulamalar ise unutulmaya yüz çevirmiştir. Modern hayatın şartlarına göre bazı törenler şekil olarak birtakım değişikliklere uğramıştır. Bu törenlerin başlıcalarını sırasıyla ele alalım.

1.1. Çocuğun Doğumunu Müjdeleme (Süyünçülöö)

Süyünçü (müjde) sevinçli bir haberi duyurmak anlamına gelmektedir. Eskiden evin sahibi bebeğin doğumunu müjdelemek için küçüklerden veya büyüklerden birilerini yakınlarına gönderirdi. Müjdeci kişi örneğin eve gelip, “süyünçü!” diye bağırır, sonra içeriğini açıklar. Sevinçlerinin bir göstergesi olarak ev halkı tarafından müjdeyi getiren kişiye tay, kuzu veya

⁵ Alimbekov, 36.

oğlak takdim edilirdi. Sonraki zamanlarda para verilmeye başlanmıştır. Eskiden kız doğduğunda“tilki, erkek doğduğunda“kurt” doğdu diye müjdelilerdi. Böyle yapılmasının birinci sebebi, kız ve erkek çocuklarının tabiyatının bu hayvanlara benzemesidir, ikinci sebebi ise, çocuğu cinlerden ve kötü ruhlardan saklamak için yapılırdı (Murzakmetov, 2015). Uzun zamandan beri çocuğu olmayanların çocuğu olduğu hakkındaki müjdeli haberi getiren kişiye çocuğun müjdesi olarak üstündeki giyimin düğmesini çekip verme veya kendisi kullanan mendili verme geleneği de vardı. Müjdeleme geleneği Manas destanında etkili yansıtılmıştır. Manasın babası Cakıp oğlunun doğumuna az kaldığında bir sepet dolu altını alıp tarlaya gitmiş ve müjdeli haberi beklemiştir. O bu altını oğlunun müjdesini getiren kişiye vermiştir (Akmataliev, 2000, s. 28).

Bebek dünyaya gelir gelmez ağzına tereyağı sürülür. Bunun anlamı, “hoş geldin, bulunduğun yere uğur ve bereket getir, her yediğin tereyağı gibi olsun” demektir. Zira Kırgızlarda tereyağı zenginliğin sembolüdür. Böylece, aile fertleri çocuğu daha doğumundan itibaren evin temel üyesi olarak kabul ederler ve benimserler. Müjdeleme geleneği tüm aile fertleri ve çocuk arasındaki sıkı bağların oluşmasına büyük katkıda bulunur, sonraki törenlerde bu bağlar daha da sağlamlaştırılır (Ergeshkyzy, 2020, s. 101).

1.2. Çocuğa İsim Verme

Bebek dünyaya geldikten hemen sonra ona isim verme merasimi düzenlenir. Bu merasim ezan okuma ile birlikte yapılır. Genellikle çocuğun ismini aile büyükleri veya toplumda saygın kişiler verirler. Böyle yapılmasının temelinde, çocuk da isim veren kişi gibi çok yaşasın, ömrü uzun olsun gibi arzu ve dilek yatmaktadır (Akmataliev, 2000, 27). Ad koyma, aile bireylerinin çocukla ilgili gelecek özlere ve hayallerine göre gerçekleşir. Çünkü aile büyükleri geleceklerini çocukta görürler. Bu nedenle bebeğin örnek alması arzulanan bir kişinin ya da onda olmasını istedikleri özelliği çağrıştıran bir ad konulur. Son dönemlerde moda tabir edilebilecek isimler de verilmektedir. Ad koyma aile bireylerinin kültürü ve değerleriyle biçimlenmektedir (Ergeshkyzy, 2020, s. 102).

İsim vermede Kırgızlar aşağıdakilere dikkat ederler:

1. Çocuğun mutlu olmasını dileyerek çocuğa Bakıt, Baktıgöl, Taalaybek;
2. Güçlü olsun diye Temirbek, Bolotbek;
3. Adil olsun diye Kalısbek, Adilet, Adılbek;
4. Ecdatlara hürmet amacıyla tarihi kişilerin isimlerini, mesela Çubak, Ormon, Cantay, Sırgak, Ayçürek v.b.;
5. Dini hassasiyetlerinden dolayı Aalı, İslambek, İsa, Musa, Muhammed, Suleyman, Osman gibi dini içerikli isimleri;
6. Çocukları küçük yaşlarda arka arkasına vefat eden anne babalar yeni doğan çocuğun ömrü uzun olsun diye Tursun (Dursun), Toktobübü, Toktogul, Ömürbek;
7. Kızları olup da oğlu olmayanlar ise Burulsun, Canıl, Uulkeldi gibi isimleri verirler (Akmataliev, 2000, s. 26-27; Erdem, 2005, s. 277).

Eskiden anne babalar çocuğun doğduğu şartlara bağlantılı olarak isim verirlerdi. Mesela, göç zamanında doğan çocuğa Köçkönbay, herhangi bir bayramda doğan çocuğa Mayrambek, Mayramgül gibi isimler verilirdi. Sovyetler döneminde Komünist ideologinin baskısından dolayı Sovetbek, Mirbek, Lennar, Syezdbek gibi isimler yaygındı. Bununla birlikte Klara, Venera, İrina gibi tamamen Rus isimleri de verilirdi (Akmataliev, 2000, s. 26; Erdem, 2005, s. 277). Şu an halk arasında dini isimler yaygındır. Kırgızistan'ın istatistiksel ajansının 2021 yılının son beş ayı için verdiği bilgilere göre, ülkede en çok verilen isimler Muhammed ve Rayanadır. Bununla birlikte erkek çocukları arasında Ömer, Ramazan, Ali, Alihan; kız çocukları arasında ise Saliha, Emine, Fatima, Aliya, Safiye gibi isimler çok yaygındır (Kaktus Medya, 2021).

1.3. 'Centek Toy' (Yeni Doğan Çocuk İçin Yapılan Kutlama)

"Centek toy", bebeğin doğumundan duyulan mutluluk ve sevinci kutlama için yapılan bir törendir. Bu törende bebek sahibi olan annenin ve yeni dünyaya gelen bebeğin sağlıklı olması için şükretmek amacıyla Allah için kurban kesilir (Arık, 2005: 161 akt. Ergeshkyzy, 2020, ss. 102-103). Centek toyda çeşitli yemekler, tatlılar ve içecekler davetli yakınlara, komşulara ikram edilir. Davetliler kapıdan "beşik boonor bek bolsun" (beşik bağınız sıkı olsun), "tukumunar köböysün" (nesliniz çoğalsın) diyerek girerler. Eski dönemlerde bebeği görmeye gelenlere koyun işkembesine konulan inek yağı yedirirlerdi (Ergeshkyzy, 2020, s. 103, Erdem, 2005, 274). Çocuğu görmeye gelen misafirler çocuğa ve onun anne-babasına para, giyim, ev eşyaları v.b. şeyleri hediye olarak verirler. Ayrıca, annenin yakın akrabaları çocuğa tay, inek, koyun gibi hayvanları takdim ederler. Çocuğu görmek için tüm misafirler anne-babaya "köründük" isimli hediye vermeleri gerekmektedir (Akmataliev, 2000, s. 29).

1.4. Kırkın Çıgaruu (Kırklama Töreni)

Bebeğin doğumundan sonra yapılan törenlerde eski dini inançlar ve Şamanlık geleneklerinin etkisiyle kırk sayısına büyük önem verilmiştir. Nitekim Kırgızlar bebeği doğumunun ilk kırk günü içinde yabancı kimseye göstermezdi. Mümkün olduğu kadarıyla evden dışarı çıkartmazlar, kötü ruhlardan korumak amacıyla, bebeğe bu dönemde “kötü” isim verirlerdi. Böylece onun ismini duyan insanın dikkati bebek üzerinden ismi üzerine çekilerek nazardan korunduğuna inanılırdı. Hatta annesi de kırk gün içinde insanlarla iletişimini azaltır ve evden dışarıya pek çıkmazdı (Ergeshkyzy, 2020, s. 104). Bebeğin dünyaya gelmesinden kırk gün geçtikten sonra “bebeğin kırkını çıkarma” âdeti yerine getirilir. Bu uygulamaya mahalledeki ileri yaşlardaki saygın kadınlar katılır. Çocuk sahipleri onlara yemek verip misafir ettikten sonra, evde küçük bir merasim düzenlenir. Bebek tuz eklenmiş kırk kaşık suyla yıkanır. Suya tuzun eklenmesinin sebebi, çocuğun sağlığı içindir, zira tuzlu sıyla yıkanan çocuğun cildi daha sağlam olduğu kanaati mevcuttur. Bebeğin ilk saçları ve tırnakları iyi, örnek olacak birisi tarafından kesilir. Kesen kişi çocuğa hediye verir. Eskiden bebek dünyaya yeni geldiğinde onun sağlığının iyi olması ve ömrünün uzun olması için kırk parça kumaştan elde gömlek dikilerek ona giydirilirdi ve buna “it gömlek” denirdi. Eski örfeye göre, it gömlek ilk önce köpeğe sarılır, sonra çocuğa giydirildiği. Bundan dolayı bu gömleğe “it gömlek” ismi verilmiştir. Bebeğin kırklığında ise üzerindeki “it gömleği” çıkartılarak, normal kıyafet giydirilirdi. Günümüzde artık çocuklara “it gömlek” dikilmiyor, bunun yerine mağazadan hazır gömlek satın alınıp giydiriliyor. Bu törenden sonra artık çocuğun başkalar tarafından görülmesine izin verilir. Kırklama merasiminin sonunda kırk tokoç (minik ekmek türü) yapılır ve bu tokoçlar mahalledeki çocuklar tarafından komşulara dağıtılır (Ergeshkyzy, 2020, s. 104; Alimbekov, 1996, s. 37; Akmatiev, 2000, ss. 30-31).

1.5. Beşik Toy (Çocuğun Beşiğe Yatırılması)

Çocuğun doğumundan birkaç hafta sonra çocuk için “beşik toy” adındaki çocuğu beşiğe yatırma töreni düzenlenir. Törene doğum yapmış gelinin akrabaları, arkadaşlar ve komşular gibi tüm tanıdıklar davet edilir. Misafirler çocuğa giyim veya para hediye ederler. Beşik toyundaki törende bebeğin beşiğini gelin tarafın anne-babası getirir. Çocuğun anne babası imkanı varsa kurban keserler ve onun etiyle yapılan yemeklerle sofralar kurup, yemekleri hazırlarlar. Yemekten sonra ileri yaştaki maharetiyle şöhret bulan kadınlardan biri süslenmiş beşiğin içine aşık kemiği ve küçük bir balta koyup sallar, sonra “sağ mı?” “sol mu?” diye etraftan sorar. Aralarından biri “sağ”der. Sallarken balta ve aşıklar yere düşer. Sonra beşiğe tütsü yakılıp ateşe kuyruk yağı atılır. Ardından bu kadın çocuğu beşiğe beler. Belerken: “Bismillah, benim kolum emes, Umay Ene’nin, Bübü Batma’nın, Zuura’nın kolu, Beşik Ene bekem karma, Umay Ene uyku ber” (“Bismillah, benim elim değil, Umay Ana’nın, Bibi Fatma’nın, Zehra’nın eli, Beşik Ana sıkı tut, Umay Ana uyku ver”) der (Ergeshkyzy, 2020, ss. 103-104; Akmatiev, 2000, ss. 29-30). Göçebe

toplumlar için beşiğin farklı fonksiyonları olması büyük öneme sahiptir. Orta Asya toplumlarında beşiği ardıç ve çam ağacından yaparlar. Ardıça uzun ömrün simgesi olarak bakılır ve onun kem gözlerden, kötü ruhlardan koruduğuna inanılır. Mevsimsel göç zamanlarında beşiğe bölünen bebeği ata yerleştirmek uygundur, bebeğe hiçbir şekilde zarar gelmez. Eğer beşik devrilirse, korunakları bebeğin canının acımasına engel sağlar. Hatta bazı inanışlara göre beşik deprem gibi doğal afetlerden de bebeği korumuş (Ergeshkyzy, 2020, ss. 103-104; Erdem, 2005, s. 274).

1.6. Tuşoo Kesüü (Adak Kesme Töreni)

Tuşoo kesüü geleneği bebeğin ilk adım atması için, yeni adım atmaya başlayan bebeğin ayaklarını bağlayıp ipi kesme törenidir. Bu törende de koyun kesilerek kurban edilir ve akraba-komşular misafir edilir. Ziyafetten sonar tüm misafirler dışarı çıkıp, “tuşoo kesüü” merasimine katılırlar. Özel günün sahibi olan çocuğun beyaz ve siyah ipliklerle ayakları birleştirilerek bağlanır ve yediden on iki yaşına kadarki çocukların arasında koşu yarışı düzenlenir ve kim birinci gelirse o yeni yürümeye başlayan çocuğun ayaklarındaki ipi keserek ödül alır. Koşuda ikincilik ve üçüncülük ödülleri de verilir. Birincilik ödülü olarak para, oyuncak veya hayvanlar (tay, buzağ, koyun, kuzu, v.b.) verilir. Koşuya katılan diğer çocuklara da küçük ödüller verilir. Bazen ip yaşlı birisi tarafından kesilir ve bıçak da artık onun olur. Siyah ve beyaz ip hayatta hem ak hem de kara günlerin olacağı, öyle durumlarda özgüvenli olması ve yaşamında karşısına çıkan zorlukları aşabilmesi dileğini ifade etmektedir. Sonra yaşlılar çocuk için “ömrün uzun olsun, yaşadığın yer düz olsun, annen, baban, milletin barış ve mutluluk içerisinde olsun, iyi bir yiğit olarak yetiş, ata-babalarının yolundan yürü, namuslu ve ahlaklı ol” şeklinde dua ederler. Bu tören günümüzde de canlılığını korumaktadır (Akmataliev, 2000, s. 37; Ergeshkyzy, 2020, s. 105; Erdem, 2005, s. 279).

1.7. Sünnet Töreni

“Sünnet” töreni çocuk büyürken gerçekleştirilen en önemli törenlerden biri sayılmaktadır. Erkek çocuğunu sünnet ettirmek Müslümanlığın en önemli kriterlerinden ve ailenin en önemli görevlerinden biri sayılmaktadır. Kırgızlarda sünnet ettirmek, çocuğu Müslüman etmek olarak algılanmakta, sünnet olmayan kimse de kâfir olarak nitelendirilmektedir. Kırgızlar çocuğun sünnetini üç, beş, yedi gibi tek sayılı yaşa girince gerçekleştirir. Bu yaşlarına kadar çocuğu sünnet ettirmeyen anne babalar toplum tarafından kınanır ve tepki görürler. Sünnet töreninde aileler kendi ekonomik durumlarına göre hayvan keserek akraba, komşulara yemek verir ve bu çocuk için büyüklerden dualırlar (Ergeshkyzy, 2020, s. 105).

Sonuç

Kırgızlarda çocuklar özel konuma sahiptir. Zira, evliliğin gayesi temelini çocuk sahibi olmaktır. Dolayısıyla, Kırgızlar çocuk sayısının çok olmasını arzu ederler. Çocuğu olmayan çiftler çoğu zaman ya boşanır, ya da evlat edinirler. Kırgız kültüründe çocuklara yönelik birçok gelenek-görenekler mevcuttur. Bu gelenekler Kırgızların çocuğa olan yaklaşımını göstermekle birlikte, çocuğun milli kültürü öğrenmesinde ve sosyalleşmesinde önemli fonksiyonu yerine getirirler. Çocuk, onun hürmetine yapılan özel törenlerin katılımcısı olup, toplum tarafından sevgi ve merhametle karşılandığını anlar, kendisini büyük bir topluluğun parçası olduğunu algılar, halkın ailevi, toplumsal, kültürel değerlerini benimsemeye çalışır. Çocuklara yönelik geleneksel kutlamalar eskiden beri uygulanmaktadır. Ancak modern zamanda bazı gelenekler artık uygulanmamaktadır, bazıları ise birtakım değişikliklere uğramıştır. Milli kültürün gelecek nesillere aktarılmasında bu gelenekler büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu gelenekleri tanıma ve canlandırma çabasında olmamız önemlidir.

Kaynaklar

Akmataliev, A. (2000). *Kırgızdın Köönörbös Döölöttörü* [Kırgızların Tükenmez Zenginlikleri]. Bişkek: Şam.

Alimbekov, A. (1996). *Kırgız Etnopedagogikası* [Kırgız Etnopedagojisi]. Bişkek: Altın Tamga.

Erdem, M. (2005). *Kırgız Türkleri: Dini ve Sosyal Hayat*. Ankara: Türk Dünyası Vakfı Araştırmaları.

Ergeshkyzy, A. (2020). *Kırgız Toplumunda Aile ve Ailenin Değişen Yaşam Döngüsü*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankaraö Türkiye.

Kaktus Medya. (2021). Nazvanı samıye Populyarnıye İmena Dlya Novorojdennıh v Kırgızstane [Kırgızistan'da Çocuklara En Yaygın Olarak Verilen İsimler Duyuruldu]. Alıntı yapılan site https://kaktus.media/doc/439538_nazvany_samy_e_popyliarnye_imena_dlia_novorojdennyh_v_kyrgyzstane.html

Murzakmetov, A. (2015). *Kırgız Salttarı (Kırgız Örf Adetleri)* Alıntı yapılan site <https://sputnik.kg/society/20151119/1020244458.html>.